

A SZIMBÓLUM EREJE

Pető Zoltán: *Rések Leviatán páncélján. A szabadság ellenforradalma.*
Hitel, Budapest, 2025. 409 oldal, 4999 Ft

A kultúra nem egyidős az írásbeliséggel. Azelőtt rítusok, dalok, képek és szimbólumok fejezték ki a valóság egységét, amelyek a „Gutenberg-galaxisnak” (Marshall McLuhan) nevezett szövegvilághoz hasonló egységet alkottak. Mi ezzel kapcsolatban az eszmetörténész feladata? Alois Dempf merész választ ad erre a kérdésre, mert úgy véli, hogy az eszmék története sem az írásbeliséggel kezdődött, s hogy a gondolkodás a „láthatatlan képek világából”, azaz a szimbólumok és mítoszok területéről indul. A nagy feladat tehát visszaadni az olvasás és az írás útján valamit a szimbólumok erejéből. A szimbólumok a szellem mélyebb régióiba kalauzolnak, mint a valóság nyelvileg megformált modelljei. Nem is csoda, ha a politikai gondolkodás újra és újra szimbólumokat és ösképeket hív segítségül. Hobbes a Leviatánt idézi meg, Marx Prométheusz mítoszt, Sorel a hőstettekre ösztönző drámai képeket, Spengler elemi erővel keltette életre a holtak, a hősök és a gonosz lakhelyeként számontartott nyugati égtáj szimbólumát, Carl Schmitt pedig öregkorának álmatlan éjszakáin is tengeri szörnyekkel viaskodott. A modernitással nem menekültünk el a szimbólumok és mítoszok világától. A politikai racionalizmus rezdületlen felszíne alatt ma is ugyanazok a titánok, szörnyek és istenek harcolnak, mint évezredekkel ezelőtt.

Pető Zoltán *Rések Leviatán páncélján* című könyve **kifejezetten értékes hozzájárulás a politikai gondolkodáshoz**, mert annak szimbolikus-mitikus elmélyítésére törekszik. Az eszmetörténeti tanulmányokból és esszékből felépülő kötet címével rögtön egy szimbólumot és egy mitikus lényt állít a középpontba,

s felteszi a kérdést: mi a Leviatán? Az immanens hatalom teljességét és abszolút maximumát megtestesítő tengeri szörnyről Jób könyvében azt olvassuk: „Nincs hozzá fogható a földkerekségen, arra teremt, hogy sohasse féljen” (Jób 41,25). A páratlan immanens hatalom szimbólumát Hobbes arra használta, hogy segítségével megalapozza az immanencia politikai formájaként fel-

fogott modern államot. Így ma Pető könyvét is egy modern hatalomelmélettel szemben támasztott elvárással vesszük kézbe, vagy éppen a modern hatalom kritikáját várjuk tőle, hiszen az utóbbi évszázadokban a Leviatán alakja tökéletesen egybeforr az állami főhatalom koncepciójával.

Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy milyen sokféle diskurzus zajlik napjainkban a Leviatánról. Az Új Jobboldalhoz köthető schmittianusok a politikai térelmélet szempontjából nézik a kérdést, így a Leviatánt az amerikai thalasszokrácia szimbólumának tekintik. Ehhez a körhöz tartozik Günter Maschke, Alain de Benoist és Julien Freund. Az anarchisták és a libertáriusok ragaszkod-

nak ahhoz, hogy a Leviatán a modern államot és annak elnyomó gépezetét jelentse, míg a polemológusok – így Gaston Bouthoul és Piero Visani – a viszályt háborúvá alakító gépezetként tekintenek a Leviatánra, amely az állam elsorvasztásával nem vész el, csak átalakul. Panajotis Kondylis álláspontja is ez: a háborútól azonban szerinte nem szabadulhatunk az állam-Leviatánok megfojtása vagy egyetlen globális alakká egyesítése révén. Így talán elkerüljük a világháborút, a világ-polgárháborút azonban semmiképp. Pető Zoltán a Leviatán-értelmezések terén nem csatlakozik semmilyen iskolához. A tengeri szörny szimbolikus jelentését

egyszerre több irányba bontja ki, s egyaránt vonatkoztatja a tömegtársadalomra, az államra, az ipari civilizációra és a posztantropomorf politika föld alatt mocorgó szörnyetegeire. E sokféleség ellenére nehéz szabadulni attól a benyomástól, hogy Pető álláspontja az ún. jobboldali anarchistákhoz áll a legközelebb.

A könyv, mindenekelőtt, a Leviatán-államkoncepciójában rejlő totalitárius csírákra hívja fel a figyelmet. Emellett a politika technicizálásának veszélyeit idézi fel, amellyel szemben személyes alternatívaként Ernst Jünger *Waldgang* (1951) című könyvének Max Stirner által inspirált heroikus individualizmusát idézi fel. A címbe foglalt kifejezés – „rések Leviatán páncélján” – is e könyvből származik. A modern tömegtársadalom felett technikai uralmat gyakorló államgépezettel szemben a hatalom külső támaszát nélkülöző *Anarcha* képét idézi fel. Ezen túlmenően Pető állammal kapcsolatos nézetei leginkább a „reakciós liberális” Erik von Kuehnelt-Leddihn és a „konzervatív anarchista” Giuseppe Prezzolini elképzeléseire emlékeztetnek. Bár szerzőnk nem vázol fel sem modern, sem másfajta hatalomelméletet, egyértelműen úgy tűnik, hogy lázítani akar a védelem és engedelmesség germán koncepciójával szemben, amely a modernitás küszöbét átlépve az emberi természet és a transzcendencia ellen fordult. Ez a rejtett agitáció különösen izgalmassá teszi a könyvet. Pető ugyanis a hobbesi elmélettel szögesen ellentétes irányt választ, és az abszolutizmus államszörnyetegét, valamint a Leviatán más, korszerűbb, gazdasági és technikai alakváltozatait egyaránt a transzcendencia fényében ítéli meg. A hatalom természetére és működésére vonatkozó hatalomelméleti kérdésfeltevés helyett a hatalom alapjával foglalkozik, vagyis metapolitikai választ keres a modernitás kihívására.

A könyv legfontosabb metapolitikai alapvetése szerint a politika folyamatosan változó intézményi, történeti és társadalmi feltételrendszere alatt meg kell találnunk azt az alapot, amelyet nem érintenek a változások. Ezt az alapot a szerző nem az emberi természetben, hanem a „metafizikai transzcendencia ideájában” fedezi fel. Konkrétan: Istenben. Elég egyetlen pillantás az oltárra, és minden relativitás visszakerül a helyére: „Amennyiben azt állítjuk, hogy létezik az örök, az úgynevezett haladás ténye is azonmód relativizálódik [...] ez esetben pedig a változásnak, legyen az akár haladás, akár hanyatlás, nem tulajdoníthatunk abszolút

jelentőséget.” Metapolitika ez abban a hagyományos értelemben, hogy a politikát metafizikai alapokra helyezi. Pető Zoltán itt idézett soraival egyszerre több irányba mért csapást. Ám a megszokott célpontok, így a progresszívek, modernisták és relativisták mellett most üdvözlendő módon célba vette az intézményeket bálványozó *status quo*-konzervatívokat és a hanyatlást abszolutizáló „tradicionalistákat”, akik a dekadencia elleni apokaliptikus harc hevében – szerényen – magán Istenen is túl akarnak lépni. Ne tévedjünk, ezek csak a nihilizmus különféle álarcai. Pető könyve nem az áporodott légkörű, savanyú és görcsös „konzervativizmus” újabb elégája, és szerencsére a „beavatottak” ezoterikus pózait is nélkülözi. A jelenkori olvasóhoz szól a mítoszok, a szimbólumok – tehát az örökkévalóság – nyelvéen, méghozzá határozottan. Ez példaértékű.

Csalódni fognak azok, akik a címtől megtévesztve egy hatalomelméleti traktátusra számítanak. Pető Zoltán könyvében szigorú értelemben vett politikaelméleti kérdések is ritkán fordulnak elő. Kirajzolódik viszont egy olyan út, amelyet mindenképpen érdemes bejárni. Ha ezen elindulunk, azt tesszük, amit Hans Blumenberg szerint a filozófia mindig is tesz: a mítoszból kiindulva tartunk a *logosz* felé. Jelen esetben a Leviatán mítosztól és szimbólumától juthatnánk el egy politikai doktrínáig. A szerző azonban erre nem vállalkozik. Helyette viszont esztétörténeti, antropológiai, metapolitikai és nemzetkarakterológiai gondolkodásra hív. A nagyrészt a *Kommentár* folyóiratban megjelent írásokból összeálló kötetben olvashatunk kritikát a transzhumanisták emberképéről, a konzervatív forradalom szerzőiről (Edgar Julius Jung, Ernst Jünger, Oswald Spengler), a magyar szellemről, ahogy azt Prohászka Lajos, Joó Tibor, Hamvas Béla és Szabó Dezső értelmezte. Mindemellett Molnár Tamásról is olvashatunk. Láthatjuk tehát, hogy Pető Zoltán két lábbal áll a magyar hagyományban, és a Leviatán kihívására adandó doktrinális válasznál sokkal inkább az a célja, hogy olvasóit is közelebb vigye a magyar sors megértéséhez. Az erudíció fitogtatása helyett voltaképpen ez volna az esztétörténészek elsődleges feladata: szellemi eszközökkel hozzásegíteni olvasóikat a közös sors megértéséhez és ahhoz, hogy *kortársiasságunknak legyen valami köze az örökkévalósághoz*. Ugyanehhez segít hozzá az ősi mítoszok és szimbólumok életben tartása is.

CZOPF ÁRON